

Handläggare: Helene Pettersson
Telefon: 08-508 27496

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2013-02-05 p. 27

Tillsynsrapport 2012 för stadens skyddade områden enligt 7 kap miljöbalken.

Förvaltningens förslag till beslut

- 1 Godkänna miljöförvaltningens rapport
- 2 Översända redovisningen till länsstyrelsen, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och stadsmuseet samt till stadsdelsnämnderna i Skarpnäck, Skärholmen, Södermalm, Bromma, Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista.

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Gustaf Landahl
Avdelningschef

Sammanfattning

Stadens skyddade områden har stor betydelse för invånarnas välbefinnande och Stockholms ekologiska hållbarhet. Syftet med miljöförvaltningens tillsyn är att se till att skyddsbestämmelserna följs så att områdets värden bevaras - även till kommande generationer. Den operativa tillsynen på stadens åtta natur- och kulturresevat har under 2012 framför allt fokuserat på ärenden om kommande och befintlig byggnation av trafikleder och annan exploatering som berör de skyddade områdena. Förvaltningen har även lämnat underhandssynpunkter på ett flertal dispens- och tillståndsärenden gällande t e x provtagning, trädfällning, ledningsdragning, skyltning m m. Efterlevnaden av föreskrifter har varit tämligen god, med några undantag. I de fall klagomål från allmänheten framkommit har förvaltningen försökt komma tillrätta med problemen. Förvaltningen har under året även följt upp det interimistiska trädskyddet inom Nationalstadsparken, varvid en överträdelse kommer att åtalansmälans.

En rad positiva satsningar på friluftsliv och naturvärden har gjorts av de olika förvaltarna under 2012, med anledning av extraresurser från den centrala medelreserven. Som exempel kan nämnas restaurering av naturmiljöer i Nackareservatet, Grimsta NR, Sätterskogens NR och Flaten NR samt förbättrad tillgänglighet utmed gångvägar och motionsspår i flera av reservaten. Förvaltningen har bistått skötselansvariga med råd och naturvårdskompetens i fält. Under året har också tidigare riktade naturvårdsprojekt såsom återetablering av större vattensalamander i Judardammen visat sig ge goda resultat.

Under 2012 har förvaltningen bedömt statusen på reservatens olika bevarandevärden för friluftsliv, växter och djur. Under året har förvaltningen lagt extra fokus på att undersöka tillståndet för arter knutna till öppna gräsmarker. Resultatet visar att rätt anpassad skötsel som har bedrivits med lång kontinuitet är gynnsam för floran. Förvaltarna bör därför utveckla skötselsystem med kontinuerliga och väl fördelade skötselresurser, i kombination med riktade åtgärder för skyddsvärda arter. Vad gäller den sammantagna bevarandestatusen för reservaten 2012 kan en liten förbättring skönjas i jämförelse med 2011. Förvaltningen bedömer att ytterligare förbättring av bevarandestatusen är möjlig om skötselinsatserna blir kontinuerliga, om byggnadsprojekt minimeras och kompenseras på ett lämpligt sätt samt om fler riktade natur- och rekreationsprojekt kommer till stånd.

Förvaltningen har också medverkat aktivt i pågående reservatsarbete för Årstaskogen - Årstaholmar, Älvsjöskogen och Kyrkhamn.

Med finansiering från den centrala medelreserven har förvaltningen under året låtit utföra tre utredningar; inventering av barrskog, landskapsekologisk analys av miljöer för större vattensalamander och eklevande arter för att stärka reservatens värden, samt en rekreationsanalys. Samtliga utredningar kommer att redovisas inför nämnden i ett särskilt ärende.

Bakgrund

Att vistas i naturmiljö har en positiv inverkan på hälsan, visar forskningen. Bland annat förbättras förmågan att återhämta sig från stress och barns lek i natur gynnar deras motorik och koncentrationsförmåga. Naturen i storstaden har ett extra högt brukarvärde för rekreation i och med att så många människor har tillgång till den.

Natur- eller kulturresevat bildas enligt miljöbalkens sjunde kapitel för att bevara och utveckla grönområden med särskilt stort värde för människor, djur och växter. Reservaten har särskilda syften och föreskrifter som kan formuleras olika beroende på reservatets karaktär och de värden man vill skydda. I skötselplanen fastställs hur området ska skötas för att upprätthålla kvaliteterna. Områdesskyddet innebär att man reglerar markanvändningen för att säkra nuvarande och kommande generationers upplevelser av ett rikt natur- och kulturlandskap. Nio kommunalt skyddade naturområden finns idag i

Stockholm. Judarskogen, Kyrksjölöten, Hansta, Grimsta, Flaten, Nackareservatet och Sätterskogen är naturreservat. Vid Igelbäcken finns ett kulturreseptat.

År 2011 beslutade kommunfullmäktige att alla träd med en stamomkrets över 60 cm i Stockholms del av Nationalstadsparken ska ha ett sk interimistiskt skydd enligt 7 kap. 24§ miljöbalken. Beslutet innebär ett tillfälligt förbud mot att avverka eller skada uppvuxna träd i området. Skyddet gäller i tre år, i avvaktan på stadens beslut om mer långsiktigt skydd i form av naturreservat eller liknande. Ett motsvarande beslut har även fattats av Solna stads kommunfullmäktige. Miljöförvaltningen har bedömt att miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för det interimistiska skyddet enligt 2 kap 9§ 5 p miljötillsynsförordningen samt enligt nämndens reglemente.

Ytterligare tre naturområden har pekats ut för utredning av skydd enligt miljöbalken under pågående mandatperiod: Årstaskogen - Årsta holmar, Älvsjöskogen och Kyrkhamn.

Reservatsarbetet i Stockholms stad

Inom Stockholms stad arbetar flera olika aktörer med reservaten. Stadsbyggnadsnämnden beslutar om tillstånd och dispenser. Förvaltarekapet med löpande skötsel och investeringar ligger på respektive stadsdelsnämnd, utom för Järvafältets reservat där Trafiknämnden är förvaltare. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för områden som staden skyddat enligt 7 kap. miljöbalken.

Tillsyn enligt miljöbalken är verksamhet som syftar till att säkerställa att föreskrifter, domar och beslut som fattats med stöd av balken efterlevs. Enligt Miljötillsynsförordning (2011:13) ansvarar kommunal nämnd för tillsyn av bl a naturreservat, kulturreseptat och interimistiska skydd som beslutats av kommunen. Miljöförvaltningens tillsyn inriktas främst på att kontrollera att reservatens föreskrifter samt tillstånds- och dispensbeslut rörande dessa följs. Förvaltningen bidrar även med rådgivning vid dispensgivna arbetsföretag och skötselåtgärder samt ger information om syfte, föreskrifter m.m. i syfte att undvika överträdelser och skador. Dessa arbetsmoment ingår i den operativa tillsynen och arbetet bekostas till allra största delen av tillsynsavgifter. Tillsynsarbetet har även en långsiktig inriktning där reservatens bevarandevärden följs upp så att förvaltningen kan signalera om åtgärder som behövs för att syftet med reservaten ska bevaras och stärkas inför framtiden. I det långsiktiga arbetet ingår också administration av juridiska ärenden, uppdatering av hemsidan samt planering.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Efterlevnad av bestämmelser

Vid förvaltningens inspektioner i reservaten 2012 har efterlevnaden av föreskrifter varit tämligen god med vissa undantag. Undantagen har främst gällt nedskräpning, otillåten tippning och stängsling, tältning, trädfällning samt terrängkörning. Tillsynsarbetet har även under 2012 i hög grad präglats av händelsestyrda insatser, och förvaltningen har lämnat underhandssynpunkter på ett flertal dispens- och tillståndsärenden.

Planeringen av trafikleden Förbifart Stockholm har tagit mycket arbetstid i anspråk i form av granskning av och utlåtanden angående påverkan på reservaten i samband med remisser från staden samt mark- och miljödomstolen. Trafikleden planeras gå genom fyra av stadens åtta reservat; främst i tunnel, men även i ytläge. Man avser anlägga en hamn för masstransporter under byggskedet i Sätraskogens naturreservat. Föreskrifterna för samtliga berörda reservat innehåller undantag för ett vägbygge, men skrivningarna angående dispensplikt och krav på kompensationsåtgärder varierar mellan de olika reservatsbesluten.

I remissvar till mark- och miljödomstolen har förvaltningen påpekat vikten av att trafikverket samlat redovisar påverkan från vägprojektet och adekvata kompensationsåtgärder för respektive reservat. Under 2012 har förvaltningen deltagit på ett flertal möten med Trafikverket där samlade redovisningar har presenterats och förslag till kompensationsåtgärder diskuterats. Dessa processer kommer att fortsätta under 2013 då nya remisser från mark- och miljödomstolen ska besvaras. Trafikverket har de senaste åren, så även 2012, ansökt om en rad tillstånd och dispenser från staden för olika förberedande undersökningar, framför allt provborrningar.

Motorvägsbygget av E18 vid Igelbäckens kulturresevat har fortsatt under 2012. Miljöförvaltningen har haft regelbundna kontakter med verksamhetsutövaren trafikverket angående bland annat naturhänsyn i byggskedet under året. Efterlevnaden av reservatsföreskrifter har härvid varit god och fortlöpande kommunikation med trafikverket har skett under året.

Miljöförvaltningen har handlagt ett antal klagomål under 2012, främst om nedskräpning, tältning, lösspringande hundar och annat som upprör besökare eller försämrar möjlighet till avkoppling och trivsel i reservaten.

Efterlevnaden av det interimistiska skyddet av träden i Nationalstadsparken har följts upp och under året har en överträdelse skett vilket kommer att leda till åtalsanmälan.

Rådgivning, information och samverkan

Förvaltningens ekologer har under perioden besökt samtliga åtta reservat vid ett flertal tillfällen. Fältinspektioner tillsammans med förvaltarna har gjorts där angelägna åtgärder

diskuterats. Med anledning av årets ökade skötselresurser har förvaltningen bidragit med rådgivning om lämpligt skötselupplägg i fält i flera av reservaten. Informationen till allmänheten har under året förbättras, inte minst via stadens hemsida som fått ett nytt, tydligare upplägg. Att lösa problem i reservaten kräver att flera förvaltningar i staden samarbetar samt att kontakter med enskilda verksamhetsutövare förstärks. Förvaltningen har utvidgat kontaktnätet speciellt kring planerade vägprojekt som berör reservaten, så att påverkan på bevarandevärden kan minimeras. Förvaltningen har under året även samverkat kring reservatsfrågor med stadens övriga förvaltningar i samband med planering av nya reservat. Under 2012 har kontakter, framför allt med stadsbyggnadskontoret, tagits kring information om det nya skyddet av träd i Nationalstadsparken .

Medverkan till nya reservat

Under 2012 har förvaltningen medverkat aktivt i säkerställandearbetet av de tre naturområden som under pågående mandatperiod har pekats ut för skydd enligt miljöbalken; Årtaskogen - Årsta holmar, Älvsjöskogen och Kyrkhamn. Utifrån erfarenheter från tillsynsarbetet samt sammanställda kunskapsunderlag har förvaltningen bidragit vid framtagande av beslutshandlingar och skötselplaner.

Utredningar utförda under 2012

Utöver inventeringen av gräsmarker har förvaltningen, under året, låtit utföra ytterligare tre utredningar med finansiering från centrala medelreserven; analys av barrskogsmiljöer inklusive inventering, landskapsekologisk analys av miljöer för större vattensalamander och eklevande arter i syfte att föreslå förstärkningsåtgärder, samt en analys av möjliga rekreationsförstärkningar i reservaten. Utredningarna kommer att redovisas till nämnden som ett eget ärende.

Uppföljning av bevarandestatus för reservaten

2012 års rapportering följer en rutin som byggts upp under de tretton år som reservatstillsynen nu bedrivits. För varje reservat görs en årlig sammanställning av insatserna samt en bedömning av bevarandestatus, vilket redovisas i Bilaga 1 och 2. Denna gång redovisas dessutom förvaltningens undersökning av naturtypen öppen gräsmark närmare i Bilaga 3.

Inventeringen av öppna gräsmarker, d v s analys av skötselinsatser och artantal/arttäthet för hävdgynnad flora i reservaten, är ett av flera underlag för att bedöma statusen för reservatens naturvetenskapliga värden. Under tidigare år har barrskogs- och ekmiljöer följts upp. Hävdgynnad flora är i korthet arter som gynnas av bete, slåtter eller förekomst av naturligt eller skapade tunna jordlager, arter som i dagligtal benämns ”ängsblommor”.

Inventeringen av gräsmarker är en uppföljning från 2006-2007 och resultatet visar i stort att där rätt anpassad skötsel har bedrivits med lång kontinuitet är förhållandena gynnsamma för hävdgynnad flora. Studien visar också att större fokus bör riktas mot rödlistade arter och för staden skyddsvärda arter. För att skapa en så variationsrik och artrik öppen mark som möjligt, behöver reservatens skötselplaner ses över så att långsiktiga skötselsystem över större områden kan byggas upp. Det förutsätter god framförhållning och kontinuerliga resurser för skötsel. Miljöförvaltningen planerar att analysera underlaget och föreslå förändringar i skötselplanerna, på ett sätt så att de blir lätta att använda för förvaltarna under 2013.

I bilaga 1 och 2 redovisas den samlade bedömningen av bevarandestatusen för varje reservat 2012. I bilaga 1 redovisas bedömningen i textform medan bilaga 2 är en överblickbar sammanställning av bedömningen i tabellform. Med ”bevarandestatus” menas tillståndet för de värden reservaten är avsedda att bevara, vilka anges i det beslutade syftet eller ändamålet för respektive reservat. Det gäller så väl biologisk mångfald som rekreation och andra bevarandevärden. (Förklaringar till de olika beteckningarna för statusen återfinns i Bilaga 1.)

Reservatens bevarandestatus 2012 är något förbättrad i jämförelse med 2011. Liksom då uppnår dock endast ett av de åtta reservaten - Hansta - beteckningen ”Gynnsam” status. För ett av reservaten, Igelbäckens kulturresevat, bedömdes statusen fortsatt vara ”Ej gynnsam”, främst på grund av den negativa påverkan som pågående byggnation av trafikleden E18 har på reservatets natur- och rekreationsvärden. Även om reservatsbestämmelserna har efterlevts väl av Trafikverket, kan förvaltningen konstatera att vägbyggnationen, som förväntat, har lett till förlust och försämring av naturmark i och intill reservatet samt begränsningar för friluftslivet.

För övriga sex reservat varierade statusbedömningen mellan ”Övervägande gynnsam” och ”Mindre gynnsam”. En viss förskjutning från mindre gynnsam mot övervägande gynnsam har skett. Orsaken är upprustning av biotoper och rekreationsvärden samt goda inventeringsresultat. Förbättrad information och tillgänglighet, upprustning av biotoper samt satsningar på högre standard för friluftsliv utgör positiva inslag i flera av reservaten i denna grupp, vilket presenteras ytterligare under nästa rubrik. Det finns stora möjligheter att bevarandestatusen kan höjas i fler reservat om 2012-års skötsel- och upprustningsprojekt kan följas upp med kontinuerlig skötsel. Det är värt att notera att negativ påverkan såsom byggnation inom reservat, d v s ridanläggningen i Sätmaskogen där kompensation inte skett, eller i ekologiskt betydelsefulla naturområden invid reservaten, exempelvis vid Grimsta och Flaten också påverkar reservatens status.

Positiva satsningar på reservaten

Under 2012 har staden gjort flera insatser för att bevara och öka områdenas kvaliteter. Förvaltarna har kunnat söka extra skötsel- och upprustningsmedel ur den centrala

medelreserven vilket utmynnat i en betydligt högre skötselnivå. En mängd insatser har gjorts, som exempel kan nämnas; slyröjning kring motionsspår och större gångstigar, byte av parkbäckar, bättre skyltning, restaurering av målpunkter så som utsiktsplatser, restaureringsåtgärder i ek- och tallmiljöer, slåtter av ängsmark, naturvårdsåtgärder utmed strandpromenader.

Bild 1. Ekudden, Flaten 2012. En av många skötselinsatser som bedrivits i reservaten i år. Med kontinuerlig, kunskapsbaserad skötsel kan såväl rekreativa som biologiska och kulturhistoriska värden stärkas.

Foto: Love Örsan

Utöver dessa positiva skötselinsatser, har tidigare utförda naturvårdssatsningar i år visat sig ge resultat. Projektet att återinföra den hotade arten större vattensalamander till Judardammen har visat sig lyckad. Vid 2012-års inventering kunde man konstatera att resultatet var bättre än väntat med hela 332 unga individer i dammen i år. Den lyckade återkoloniseringsen i Judardammen förbättrar möjligheterna till att Judarskogen ska kunna uppnå gynnsam bevarandestatus. Förvaltningen bedömer också att fortsatt anläggning och utökning av groddjurdammar samt byggnation av groddjurstunnlar under Spångavägen kan ge positiva effekter på groddjurfaunan i Kyrksjölöten.

Årets satsningar på rekreativa värden, såsom utveckling av Flatenbadet, förbättringar av motionsspår och satsningar på vinteraktiviteter såsom skidåkning, skridskoåkning, m.m. anser förvaltningen ha förbättrat möjligheten för besökarna att nyttja reservaten året om.

Vad behövs för att höja statusen?

Förvaltningen vill framhålla vikten av att skötselresurser avsetts kontinuerligt i förvaltarnas budget. Det är många som ska samsas om naturen i Stockholm och de skyddade områdena har ett högt besöksstryck, vilket ställer höga krav på skötseln. När man restaurerat eller slyröjt ett naturområde så som skett på många håll i reservaten i år, behövs återkommande åtgärder såsom slyröjning utföras igen, ofta redan året efter. Kontinuerlig skötsel är effektivt och gör det möjligt att planera så att skötselåtgärderna uppnår ett långsiktigt värde. För att besökarna ska uppleva reservaten som attraktiva att

vistas i behövs resurser för att hålla såväl stigsystem som kulturlandskap öppet på ett naturvårdsanpassat sätt.

Påverkan från infrastrukturprojekt och från närliggande ny bebyggelse behöver minimeras och väl genomtänkta kompensationsåtgärder sätts in så att funktionen för såväl människor som växt- och djurliv upprätthålls. I framtiden behöver större hänsyn till reservaten tas vid planering av bebyggelse i deras närhet.

Staden bör satsa på att utföra ytterligare naturvårdsprojekt, genom intern eller extern finansiering. Riktade naturvårdsprojekt, så som anläggandet av groddammar och återinförande av större vattensalamander har visat sig kunna ge gott resultat, och en möjlighet kan till exempel vara att pröva att återetablera större vattensalamander även i Kyrksjölöten.

Även riktade rekreationsprojekt, så som Flatenprojektet och utveckling av vintersport i reservaten, kan utökas och prövas på fler ställen. De senare årens snörika vintrar har lett till ett ökat intresse för vintersport i Stockholm. Reservaten har här god potential, och satsningar på både preparerade vandringsspår och skidspår samt raststugor bedömer förvaltningen skulle kunna gynna besökarna och höja områdenas status. Förvaltningen håller för närvarande på att sammanställa en analys av möjliga rekreationsförstärkningar i reservaten, som nämnts ovan, där fler förslag kommer att presenteras. Fortsatt arbete att utveckla innehållet i mobilapplikationen Upptäck Stockholm, för vilken förvaltningen tilldelats pris, planeras också framöver.

Tillsynsinsatser 2012 i siffror

Under år 2012 har totalt 1696 arbetstimmar lagts på reservatstillsynen mot planerade 1548 timmar. De operativa tillsynstimmarna, 1171 h som förvaltningen debiterar för, är upparbetade.

Slut

Bilagor

1. Rapport- Tillsynsarbetet i Stockholms olika natur- och kulturresevat 2012
2. Tillsyn Skyddade områden, Åtgärds- och statussammanställning 2012
3. Uppföljning av bevarandestatus i öppna gräsmarker i Stockholms stads natur- och kulturresevat 2012, Sammanfattning.